

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white curved shapes.

Julia Jokinen
Iina Valtonen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan
ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus
Opinnäytetyö, 2019

VIITTOMAKOMMUNIKAATION VERKKO- KURSSI PERHEILLE

TIIVISTELMÄ

Julia Jokinen ja Iina Valtonen
Viittomakommunikaation verkkokurssi perheille
43 sivua ja 3 liitettä
Kevät, 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkkaus

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toimiva verkko-oppimisympäristö viittomakommunikaation perheopetukseen ja analysoida sitä. Viittomakommunikaation verkkokurssille osallistui kaksi testiperhettä. Heitä opettamalla oli tarkoitus saada selville, mitä verkko-oppimisympäristössä pitää huomioida. Opetusten avulla havainnointiin verkkoalustan ja materiaalien toimivuutta. Opinnäytetyön tilaaja oli Diakonia-ammattikorkeakoulun yritys DiakOppi. Se tarjoaa viittomakielisille ja puhevammaisille henkilöille tulkkkaus- ja opetuspalveluja.

Materiaalina opinnäytetyössä on käytetty Diakonia-ammattikorkeakoulun Projektioinnissa toteutettua verkkoalustaa ja ensimmäisen perheen opetusta. Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään kommunikaation kehitystä ja ohjausta, puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä sekä verkko-oppimisympäristöä. Tietoperustaa tarkastellaan viittomakommunikaation näkökulmasta. Opinnäytetyössä käsitellään lisäksi verkkokurssien ja -opetuksien toteutukset sekä analysoidaan niitä.

Ensimmäisen testiperheen opetuksen jälkeen saimme toisen verkkokurssista kiinnostuneen perheen mukaan. Tämän johdosta opinnäytetyöhön saatiin lisää materiaalia havaintojen tueksi ja esiin tulleiden teemojen pohjalta haastattelimme perheitä. He kokivat kerätyn palautteen perusteella viittomakommunikaation verkko-opetuksen toimivaksi ja heidän arkeensa sopivaksi opetusmuodoksi. Verkkoalustasta ja kurssin sisällöstä saatiin rakennettua toimiva aloituspaketti viittomakommunikaation perheopetukseen, jota pystyy yksilöimään perheen tarpeiden mukaan.

Asiasanat: kommunikaatio-ohjaus, oppimisalusta, viittomakommunikaatio, verkko-opetus

ABSTRACT

Julia Jokinen and Iina Valtonen
Sign communication the online course for families
43 pages and 3 appendices
Spring, 2019
Diaconia University of Applied Sciences
Programme in Sign Language and Interpreting
Interpreter

The aim of this thesis was to create a functional online-learning platform for families learning sign communication and to analyze the results. Two test-families participated in the online courses. The purpose of teaching these families was to find out what needs to be considered when arranging courses in online platform. The functionality of the online platform and materials were observed through the course. The subscriber of this thesis was DiakOppi, which is a company providing interpreting- and educational services for signers and speech impaired people. DiakOppi is owned by Diaconia University of Applied Sciences.

The online-platform produced in Diaconia University of Applied Sciences's Project studies and the teaching of the first family were used as material in this thesis. The development and guiding of communication, communication methods replacing or assisting speech and online-platform are considered in the knowledge base of this thesis. The knowledge base of this thesis is reviewed from the sign communication point of view. Results of the course and teaching sessions are analyzed and processed in this thesis.

After teaching the first family, another interested family appeared. In consequence of that more material was acquired to support what was already observed. Based on themes which emerged the families were interviewed. According to the interviews the families felt that the online course had been functional and it fit well to everyday life as a form of teaching. The online platform and course content were used to build a functional starter pack for families learning sign communication. The platform is very agile and can be customized for different needs.

Keywords: communication-instruction, learning platform, online teaching, sign communication

SELKOKIELINEN TIIVISTELMÄ

Julia Jokinen ja Iina Valtonen
Viittomakommunikaation verkkokurssi perheille
43 sivua ja 3 liitettä
Kevät, 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda viittomien verkko-oppimisympäristö perheille. Opinnäytetyössä käsittelemme kommunikaation kehitystä ja ohjausta, viittomakommunikaatiota sekä verkko-oppimisympäristöä.

Opinnäytetyö on tilaustyö. Tilaaja on Diakonia-ammattikorkeakoulun yritys DiakOppi.

Opetimme kahta perhettä verkkokurssilla. Tällä tavalla saimme tutkittavaa materiaalia enemmän. Havainnoimme, miten etäyhteys ja opetusmateriaalit toimivat opetuksessa.

Pyysimme perheiltä palautetta verkkokurssista. Perheet kokivat, että verkko-opetus toimi hyvin. Tekemämme verkkokurssi oli siis selkeä ja helppokäyttöinen. Verkko-opetus sopi perheiden arkeen.

Asiasanat: kommunikaatio-ohjaus, oppimisalusta, viittomakommunikaatio, verkko-opetus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KOMMUNIKAATIOTAITOJEN KEHITYS JA OHJAUS	8
2.1 Tyypillinen kommunikaation kehitys	8
2.2 Poikkeava kommunikaation kehitys	9
2.3 Kommunikaatio-ohjaus Suomessa.....	10
3 PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO.....	12
3.1 Viittomakommunikaatio	12
3.2 Viittomakommunikaation käyttäjät.....	13
3.3 Viittomakommunikaatiota tukevat menetelmät.....	13
4 VERKKO VIITTOMIEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ.....	15
4.1 Moodlerooms ja Collaborate	15
4.2 Viittomien opetus etäyhteydellä	16
4.3 Viittomien oppiminen verkkokurssilla	17
4.4 Opetusmateriaalit verkkokurssilla	17
5 VERKKOKURSSIEN TOTEUTUKSET	19
5.1 DiakOppi opinnäytetyön tilaajana.....	19
5.2 Projektiopinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa.....	19
5.3 Verkkokurssien suunnittelu ja toteutus.....	20
6 VERKKOKURSSIEN JA -OPETUKSIEN ANALYSOINTI.....	24
6.1 Moodleroomsin ja Collaboraten käyttö verkkokursseilla.....	25
6.2 Käytetyt opetus- ja tehtävämateriaalit verkkokursseilla.....	28
6.3 Viittomakommunikaation käyttö	31
6.4 Opettajan toiminta verkkokursseilla.....	32
7 POHDINTA	35
LÄHTEET.....	38
LIITE 1. Kurssisuunnitelma	41

LIITE 2. Tuntisuunnitelma	42
LIITE 3. Kysymykset perheille.....	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössämme suunnittelimme ja toteutimme viittomakommunikaation verkkokurssin perheille. Tiedämme, että viittomaopetusta on järjestetty ryhmille verkko-opetuksena, mutta perheopetuksessa sitä ei ole vielä testattu. Työelämän muuttuessa tarve tällaiselle varmasti kasvaa, joten kiinnostuimme aiheesta. Meitä kiinnostaa viittomien opetus, ja haluamme lähteä kehittämään sille uudenlaista opetusmuotoa vastaamaan nykyteknologiaa.

Tulevina kommunikaatio-ohjaajina koimme aiheen tärkeäksi oman ammatillisuuden kehittämisen kannalta. Lisäksi pystyimme hyödyntämään opiskelujen aikana saamaamme pedagogista osaamista ja oppimaan itsekin uudesta opetusympäristöstä. Verkko-opetus vastaa muuttuvaan työelämään lisäämällä joustavuutta perinteiseen perheen kotona tapahtuvaan kommunikaatio-ohjaukseen. Opinnäytetyömme taustalla on ajatus, että kommunikaatio-ohjaus olisi kaikille mahdollista ajasta ja paikasta riippumatta. Sen ei tarvitsisi olla enää sidoksissa välimatkoihin eikä perheen tarvitse murehtia vieraan ihmisen saapumista kotiin.

Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössämme rakensimme kurssipohjan Moodlerooms-verkko-oppimisalustalle, ja verkko-opetus toteutettiin Moodleroomsin Collaborate-etäyhteydellä kahdelle testiperheelle. Ensimmäinen perheopetus oli syksyn 2018 aikana ja toinen talvella 2019. Saatuamme idean opinnäytetyöllemme päätimme hyödyntää Diakonia-ammattikorkeakoulun projektiopintokokonaisuutta, jolloin saimme mahdollisimman laajat resurssit koko työn toteutukselle. Toteutimme verkkokurssin rakentamisen ja ensimmäisen perheopetuksen projektiopintojen sisältönä. Tilaajana opinnäyte- ja projektityöllämme on DiakOppi, joka on Diakonia-ammattikorkeakoulun tulkkaus- ja opetuspalveluja tuottava yritys.

Rakensimme projektiryhmämme kanssa verkkoalustan ja teimme verkko-opetusta varten kurssi- ja tuntisuunnitelmat. Niiden pohjalta valitsimme perheille opettavat viittomat ja valmistimme opetuksissa käytettävät materiaalit. Teimme viit-

tomavideoita opetettavista viittomista ja lisäsimme ne YouTubeen. Linkit videoihin lisäsimme kurssialustalle, josta perheet pääsivät katsomaan niitä kurssin aikana.

Käytimme tiedonkeruumenetelmänä havainnointia ja esiin tulleiden teemojen pohjalta haastattelimme molempia perheitä, jotta saisimme myös heidän näkökulmansa mukaan. Kerättyjä tuloksia ei voida vielä kahden testiperheen jälkeen yleistää, koska ne ovat yksilöllisiä ja näin ollen suuntaa antavia. Havainnoisamme keskityimme Moodlerooms-verkko-oppimisalustan ja Collaborate-etäyhteyden toimivuuteen perheopetuksessa sekä materiaaleihin, joita käytimme opetuksen aikana.

Yksi tavoitteistamme oli luoda perheille toimiva ja selkeä verkko-oppimisympäristö. Saamamme palaute on ollut hyvää, ja toivommekin, että opinnäytetyömme myötä viittomakommunikaation verkko-opetus lisääntyisi perheille ja sitä alettaisiin kehittää tarpeen mukaan.

2 KOMMUNIKAATIOTAITOJEN KEHITYS JA OHJAUS

Lapsi on syntymästään saakka kiinnostunut ympäristöstään ja pyrkii tutkimaan sitä sekä olemaan vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Lapsen ja aikuisen välisissä hoivatilanteissa kosketus- ja näköhavaintoon perustuva vuorovaikutus on parhaimmillaan. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää, että hänen kanssaan toimiva aikuinen tulkitsee aloitteet oikein ja toimii saatujen viestien mukaisesti. Näin lapsi kokee olevansa aktiivinen toimija sekä saavansa käyttäytymisellään aikaan muutoksia ympäristössään. (Nurmi ym. 2018, 34.)

Kommunikoinnin ja kielen kehitys on pitkä prosessi, jonka aikana lapsi tarvitsee positiivisia kokemuksia siitä, että on hyödyllistä ja mukavaa olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Varhainen kiintymyssuhde luo vankan pohjan vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. (Huuhtanen 2011, 13, 32.)

Kommunikointi toisten ihmisten kanssa sisältää sanallisia eli tiedostettuja ja sanattomia eli tiedostamattomia viestejä. Näitä sanattomia viestintäkeinoja ovat ilmeet, eleet, katse, kehon asento ja etäisyys. Ihmiset kommunikoivat eri tavoin käyttäen tiedostettuja ja tiedostamattomia viestintäkeinoja. Ympäristön ei olekaan aina helppo tulkita näitä erilaisia kommunikoinninaloitteita. (Huuhtanen 2011, 12.) Lapsen kannalta olisikin tärkeää, että viittomat saavuttavat koko hänen lähipiirinsä.

2.1 Tyypillinen kommunikaation kehitys

Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskausaikana ja on edellytys lapsen kielen kehitykselle, jotta hän tottuu erilaisiin ääniin ja puheeseen. Syntymän jälkeen lapsi alkaa kommunikoida ensimmäisenä ilmeillä, eleillä ja ääntelyillä. Siirtyminen jolkelteluun on tärkeä vaihe, sillä se muodostaa perustan myöhemmälle kielen omaksumiselle. (Nurmi ym. 2018, 38.) Pikkuhiljaa lapsi alkaa erottaa sanoja ja puhetta. Noin vuoden ikäisenä lapsi ymmärtää oman nimensä ja noin 50 sanaa. Lapsi kiinnostuu myös ympäristöstään ja alkaa osoitella esineitä, mitä pidetään

merkkinä siirtymisestä tavoitteelliseen kommunikaatioon. (Nurmi ym. 2018, 37.) Reilun kahden vuoden ikäisenä lapsi ymmärtää selvästi enemmän puhetta kuin pystyy itse tuottamaan. Tämän jälkeen sanavarasto kasvaa ja lapsi alkaa muodostaa ymmärrettäviä lauseita. Kuuden vuoden ikäisenä lapsi puhuu sujuvasti, mutta joitakin artikulaatiovirheitä voi esiintyä. Seuraavaksi lapsi alkaa hallita lukemisen ja kirjoittamisen alkeita. (Kuuloavain. Kieli ja kommunikaatio. Kielen ja puheen kehitys.)

2.2 Poikkeava kommunikaation kehitys

Ensimmäiset merkit kielen kehityksen viiveestä saattavat olla nähtävissä jo ääntelyn kehityksessä. Noin vuoden iässä vähäinen ääntely ja sanojen ymmärtämisen hidas kehitys voivat ennakoida kielen kehityksen vaikeuksia. Myönteisten tunneviestien puuttuminen, katseen puutteellinen käyttö vuorovaikutuksessa sekä tunneilmaisujen heikko tulkittavuus voivat olla ensimmäisiä merkkejä lapsen kielen kehityksellisistä vaikeuksista. (Nurmi ym. 2018, 37–38.) On hyvin yksilöllistä, miten lapsi alkaa ymmärtää ja käyttämään kieltä. Poikkeava kommunikaation kehitys saattaa ilmetä myös varhaisen sairauden tai jonkinlaisen vaurion myötä. (Tetzchner & Martinsen 1999, 80.)

Kielellisessä erityisvaikeudessa ensimmäiset sanat tulevat myöhään ja sanojen opettelu on hidasta. Lapsi voi alkaa jättämään pois jo opittuja sanoja ja lauseiden muodostaminen voi olla vaikeaa. Vuorovaikutustilanteet ovat hankalia, kun lapsi ei osaa löytää sanoja ja kokee puheen ymmärtämisen vaikeutta. Tällöin erilaiset sosiaaliset tilanteet voivat olla hankalia ja pelottavia. Kommunikaatiosta aiheutuva turhautuminen ja ahdistus lapsi voi purkaa monella tapaa. Voi esiintyä totaalista puhumattomuutta, kun lapsi kokee, ettei tule ymmärretyksi eikä itse ymmärrä. (Aivoliitto. Kielellinen erityisvaikeus.)

Alle kouluikäisen lapsen kohdalla saattaa aluksi olla vaikea arvioida, onko kyseessä kielellinen erityisvaikeus, joka edellyttää tiivistä kuntoutusta ja mahdollista puhetta tukevan tai korvaavan menetelmän käyttöä, vai onko lapsella vain viiväs-

tynyt kielen kehitys. Tällöin lapsi saa usein ikätoverinsa kiinni kouluikään mennessä. Molemmissa tapauksissa vanhemmat tarvitsevat yleensä puheterapeutin ohjausta vuorovaikutuksen tukemiseen lapsen kanssa. Yksittäisen lapsen kohdalla erottelu kielellisen erityisvaikeuden ja viivästyneen kielen kehityksen välillä voi olla haastavaa. Jaottelu kuitenkin antaa kuntoutuksen ammattilaisille keinot suunnitella ja luoda yksilöllistä kuntoutusta. (Launonen 2007, 52–53.)

2.3 Kommunikaatio-ohjaus Suomessa

Kommunikaatio-ohjauksessa asiakas ja hänen lähipiiri saavat ohjausta valitun kommunikaatiomenetelmän käyttöä varten. Ohjausta järjestää aina asiakkaan kotikunnan sosiaalitoimi vammaispalvelulain perusteella sopeutumisvalmennuksena, joka on määrärahasidonnainen palvelu. Kommunikaatio-ohjaus voi olla esimerkiksi viittomakommunikaation, yksilöllisesti rakennetun kommunikaatiokansion, -ohjelmansovelluksen tai -laitteen käytön ohjausta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018. Vammaispalvelujen käsikirja. Tuki ja palvelut. Sopeutumisvalmennus. Kommunikaatio-opetus ja -ohjaus.)

Lapsen kielenkehityksen viivästyminen voidaan huomata joko neuvolassa tai lapsen lähipiirissä. Vanhemmalla iällä sairastuminen esimerkiksi aivoverenkiertohäiriöön voi johtaa kommunikaatio-ohjauksen tarpeen muodostumiseen. Tällöin lääkäri ohjaa puheterapeutille. Lapsen kohdalla neuvolan terveydenhoitaja kirjoittaa lähteen puheterapeutille, joka tekee lausunnon kommunikaatio-ohjauksen tarpeesta. Tämän jälkeen perhe tekee hakemuksen oman kunnan sosiaalitoimen vammaispalveluun kommunikaatio-ohjauksen aloittamisesta. Yleensä opetusta myönnetään 20 tuntia ja tarpeen vaatiessa lisää. Kommunikaatio-ohjaajan tulee tehdä laajaa yhteistyötä muiden alojen toimijoiden kanssa. Muut työntekijät ovat yleensä puheterapeutti, lääkäri, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, sosiaalityöntekijä, opettaja sekä päiväkodin työntekijät. (Kommunikointipalvelut Kuuluville Oy. Kommunikaatio-opetus ja -ohjaus.)

Kommunikaatio-ohjaajina voivat toimia tulkit, jotka ovat valmistuneet Diakoniamammattikorkeakoulun tulkin koulutusohjelmasta pedagogisella pätevyydellä.

Myös viittomakielen tulkit ja puhevammaisten tulkin erityisammattitutkinnon suorittaneet voivat hakea pätevyyttä valmistumisen jälkeen avoimen ammattikorkeakoulun kautta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opiskelu. Koulutukset. Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus.) Pedagogisen pätevyyden voi suorittaa myös Humanistisen ammattikorkeakoulun tulkin koulutusohjelmaan liittyvissä opinnoissa (Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opiskelijaksi. Tulkki). Yleisesti kommunikaatio-ohjaajilta ei vaadita koulutusta tai pedagogista pätevyyttä ja kuka tahansa voikin tehdä työtä. Mikään laki ei määrittele koulutuksen pakollisuutta kommunikaatio-ohjaajalta, mutta monet yritykset kuitenkin vaativat sen työntekijöiltään.

3 PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO

Tyypillisin kommunikoinnin muoto on puhuminen, mutta erilaisista syistä johtuen se voi olla puutteellista tai puuttua kokonaan. Tällaisissa tapauksissa on mahdollista löytää puhetta tukeva tai korvaava menetelmä, jonka avulla voi kommunikoida. Mikäli lapsen puheen kehitys viivästyy tai on puutteellinen, on tärkeää löytää hänelle toimiva AAC-keino (Alternative and Augmentative Communication) mahdollisimman nopeasti. Puhetta tukeva tai korvaava keino voi olla väliaikainen tai loppuelämän käytössä oleva kommunikaatiomenetelmä. (Huuhtanen 2011,15, 32.)

Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät jaetaan avusteiseen ja ei-avusteiseen kommunikointiin. Avusteiseen kommunikointiin kuuluvat kaikki kommunikoinnin muodot, joissa kielellinen ilmaisu on fyysisesti erillään käyttäjästä. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset esineet, kuvat, kommunikointitaulut ja -kansiot, tabletit, blisskieli sekä piirtäminen. Ei-avusteiseen kommunikointiin kuuluvat puhe, eleilmaisu ja viittomat. Tällöin kommunikoiva ihminen tuottaa kielelliset ilmaisut itse. (Tetzchner & Martinsen 1999, 21.) Käsittelemme opinnäytetyössä puhetta tukevista ja korvaavista menetelmistä tarkemmin viittomakommunikaatiota.

3.1 Viittomakommunikaatio

Viittomat ovat viittomakielen yksittäisiä viittomia, ja niitä voidaan käyttää kielihäiriöisen lapsen kommunikaation tukena. Tarkoituksena on viittoa viestin merkitykselliseksi koetut asiat samaan aikaan kun viesti puhutaan. Esimerkiksi puhuttaessa lapselle, että ollaan menossa ulos ja pitää pukea vaatteet, voidaan korostaa asiaa viittomalla PUKEA. Lapsi poimii visuaalisen viittoman ja prosessoi sitä, jolloin viestiä on jo alettu sisäistämään. Ymmärtämistä helpottaa myös, kun viittominen hidastaa automaattisesti puherytmiä ja näin lapselle jää aikaa miettiä puhuttuja sanoja. Viittomat voivat olla ainoa puheen tukena oleva kommunikaatio-

menetelmä tai yhdistettynä esimerkiksi kuvien kanssa. Viittomien avulla pystytään reagoimaan kommunikaatiotilanteissa nopeastikin, koska niiden käytössä ei tarvita apuvälineitä. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 110.)

Viittomia käyttävän lapsen lähiympäristön on hyvä perehtyä viittomiin laajasti ja olla motivoituneita käyttämään niitä, jolloin saadaan paras hyöty kommunikoinnin tueksi. Kun lapsi alkaa itse viittomaan, hänelle voi syntyä omanlaisensa tyyli viittoma ja lähiympäristön kaikkien ihmisten olisi hyvä tiedostaa tämä. Viittomia olisi hyvä opettaa myös lapsen päiväkodissa tai koulussa. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 110.) Tässä opinnäytetyössä käsitteellä viittomakommunikaatio tarkoitetaan lausetasolla käytettäviä yksittäisiä viittomia kommunikaation tukena.

3.2 Viittomakommunikaation käyttäjät

Viittomia kommunikaation tukena voivat käyttää niin lapset kuin aikuisetkin. Viittomat soveltuvat kuitenkin sellaisille henkilöille, joilla käsien motoriikka toimii ilman suurempia vaikeuksia. Henkilön on oltava kykenevä myös havainnoimaan toisen tuottamia viittomia. Viittomia suositellaan yleensä lapsille, joilla on puheen kehityksen viivästymää. (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikaatio. Tukiviittomat.)

3.3 Viittomakommunikaatiota tukevat menetelmät

Yleisimmät viittomien kanssa samanaikaisesti käytettävät kommunikaatiomenetelmät ovat kuvat, piirtäminen ja esineet. Puheen ymmärtäminen ja tuottaminen viittomilla saattavat jopa helpottaa kuvien käytön myötä, sillä niitä voidaan käyttää apuna ympäristön ja esineiden nimeämiseen. Kuvista olisi tärkeää tehdä käyttäjän näköisiä ja ne voivat olla valokuvia, lehdistä leikattuja tai piirroskuvia. (Huuhtanen 2012, 49–59.) Kuvien avulla lapsen on helppo opetella uusia viittomia, sillä ne pysyvät paikoillaan.

Piirtäminen on keino havainnollistaa, täydentää tai korvata puhetta. Piirtäminen voi riittää antamaan vihjeen tilanteesta tai asiasta, jos kyseistä sanaa ei pysty tuottamaan. Piirtämistä pystytään hyödyntämään myös kuvakommunikoinnissa, kun tarvittava kuva puuttuu. (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. Kirjoittaminen ja piirtäminen.)

Esinekommunikointi aloitetaan jo varhaisessa vaiheessa ja myöhemmin sen tueksi voidaan ottaa viittomat. Esineitä käytetään kommunikoidessa merkkeinä ennakoidussa tulevaa tapahtumaa tai muistuttamassa tapahtumien järjestystä. (Huuhtanen 2012, 58.) Esimerkiksi näytettäessä lapselle kenkiä, se tarkoittaa ulos lähtemistä.

4 VERKKO VIITTOMIEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Verkko-oppimisympäristö tarkoittaa internetiin rakennettua oppimisalustaa sekä erilaisia tietokantoja, joita opetuksen aikana hyödynnetään (Mäcklin 2012, 7–8). Tässä opinnäytetyössä käsitteellä verkko-oppimisympäristö tarkoitetaan Moodle-rooms-verkko-oppimisalustaa ja sen Collaborate-etäyhteyttä.

4.1 Moodlerooms ja Collaborate

Moodlerooms on Moodle-pohjainen verkko-oppimisalusta, jonka on kehittänyt Blackboard Open LMS. Se on oppimisalusta, joka yhdistää teknologian ja pedagogiikan. Kaikilla käyttäjillä pitää olla alustalle omat tunnukset, jotta he pääsevät kirjautumaan sisään. Alustalta löytyy erilaisia aktiviteetteja, joiden avulla voidaan olla vuorovaikutuksessa ja jakaa aineistoja. Sinne on mahdollista lisätä materiaalia suoraan verkosta tai omalta tietokoneelta, esimerkiksi erilaisia linkkejä sekä video- ja äänitiedostoja. Opettajat pystyvät luomaan Moodleroomsiin oppimistehtäviä ja tarvittaessa piilottamaan ne oppijoilta. (Moodle. Features.)

Verkko-oppimisalusta on selkeä ja helppokäyttöinen, kun alustan rakenne ja kurssin etenemisen vaiheet on ohjeistettu. Kansiot, sivut ja tiedostot nimetään ymmärrettävästi ja tekstien sekä taulukoiden tulee olla tyyliään yhtenäisiä, jolloin verkko-oppimisalustasta saadaan selkeän näköinen. Verkko-oppimisalustan tekstien fontit tulee olla mahdollisimman yhtenäisiä ja tarpeeksi suuria, jolloin tekstit ovat helposti luettavissa. Tekstitykset tulisi olla saatavilla myös videoihin ja äänitiedostoihin. Verkko-oppimisalustan linkkien kuvaustekstit muotoillaan informatiivisiksi ja niiden tulee avautua uuteen selainikkunaan. Verkko-oppimisalustalle lisättyjen visuaalisten elementtien on hyvä tukea sisältöä ja niitä tulee käyttää harkiten. Kun verkkokurssin sisältökokonaisuus näyttäyty yhtenäisenä, on onnistuttu luomaan selkeä, käytettävä ja tietoturvallinen verkkoalusta. (Varonen & Hohenthal 2017.)

Blackboard Collaborate on Moodleroomsin sisällä oleva etäopetukseen tarkoitettu työkalu, joka mahdollistaa esimerkiksi selainpohjaisen videopalaverin. Collaboratessa pystyy jakamaan livekuvaa, ääntä, tiedostoja sekä omaa näyttöä. Siellä pystyy myös nauhoittamaan opetusta ja tallenteet jäävät Moodleroomsiin, josta ne voidaan tarvittaessa siirtää tietokoneelle. (Blackboard. K-12. Products. Synchronous Collaborative Learning.) Tämän ominaisuuden ansiosta pystyimme tallentamaan opetuskertoja ja saimme materiaalia havaintojemme tueksi.

4.2 Viittomien opetus etäyhteydellä

Opettajan on hyvä tietää, miten monipuolisia mahdollisuuksia verkko tarjoaa opetukseen sekä miten niitä voi hyödyntää luovasti opetuksen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Verkko-opetuksessa opettajan tulee hallita perinteisen osaamisen lisäksi tietoteknisiä taitoja. (Kalliala 2002, 127.)

Ennen opetusta on tärkeää miettiä, mitä viittomia opettaa ensimmäisellä kerralla. Kannattaa valita noin 10-20 viittomaa. Opetettavat viittomat tulee valita sen perusteella, että tiedetään niiden tulevan käyttöön, jolloin motivaatio ja tarkkaavaisuus varmistetaan. Opetettavat viittomat kannattaa valita tilanteisiin, jotka ovat käyttäjille tuttuja ja toistuvat useasti päivän aikana. (Tetzchner & Martinsen 1999, 195–201.) Mikäli viittomalle on kaksi vaihtoehtoa, kannattaa valita aina ikonisempi viittoma. Ikonisuus tarkoittaa, että viittomalla on jonkinlainen yhtäläisyys sen esitystavan tai ulkonäön sekä niiden kohteiden tai toimintojen välillä. Viittomien tekeminen ei saa olla niin vaikeaa, että tarkkaavaisuus kiinnittyy suoritukseen ja unohdetaan mitä viittomalla on tarkoitus ilmaista. (Tetzchner & Martinsen 1999, 206–213.)

Opettajan tulee ennen tuntia varmistaa internetyhteys, kameran ja mikin toimivuus sekä materiaalien aukeaminen. On hyvä myös huomioida opetustilan hiljaisuus ja taustan soveltuvuus etäopetukseen. Opettajalla on hyvä olla yksivärinen paita, jotta kädet erottuvat selkeästi ja viittomat ovat helpompi havainnoida. (Niitynperä & Perttula 2015, 248–250.)

Etäyhteydessä viittomien opettaminen on haastavampaa kuin kontaktiopetuksessa. Opettajan on jatkuvasti seurattava, että kädet näkyvät kamerassa ja viittomat ovat selkeitä. Viittomia pitää toistaa muutamia kertoja eri suunnista ja hitaasti. Opettajan on hyvä osata sanoittaa viittoman käsimuotoa ja liikettä, mikäli oppija ei pysty suorittamaan viittomaa oikein. (Niittyinperä & Perttula 2015, 248–250.)

4.3 Viittomien oppiminen verkkokurssilla

Viittomien oppiminen etenee samalla tavalla kuin minkä tahansa kielen oppiminen. Lapsi alkaa omaksua viittomia ymmärryksen ja puheen tueksi, kun hänen lähiympäristö käyttää niitä toistuvissa arjen tilanteissa. Viittomien käyttöä on hyvä suunnitella etukäteen, jottei niiden aktiivinen käyttö unohtuisi. Esimerkiksi vanhempien kannattaa päättää viittovansa yhden sanan jokaisesta asiakokonaisuudesta tai lauseesta. (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. Tukiviittomat. Viittomien oppimisen vaiheet.)

Uusien viittomien oppiminen ja vanhojen vahvistaminen ovat tärkeitä liittää aina todellisiin tilanteisiin, joissa kommunikaatio vaikeuksia ilmenee. Kun viittomia käytetään puhetta korvaavana keinona, ne ovat tärkeitä liittää luontevaan puheilmaisuun. (Huuhtanen 2012, 37.) Viittomien oppimisen haasteeksi verkkokurssilla saattaa muodostua oppimisen liittäminen niihin tilanteisiin, joissa viittomia oikeasti tarvitaan. Jotkut voivat myös kokea viittomien hahmottamisen ja sitä kautta oppimisen haastavammaksi etäyhteydellä kuin kontaktiopetuksessa (Korte & Saarijärvi-Kivelä 2019).

4.4 Opetusmateriaalit verkkokurssilla

Viittomien opetus on ollut perinteisesti hyvin opettajajohtoista ja opetus on tapahtunut pääosin pelkästään kontaktiopetuksena. Viittomasanakirjojen ja erilaisten opetusmateriaalien siirtyessä verkkoon myös viittomien itseopiskelu on mahdollistunut. Sanakirjat ja materiaalit ovat monipuolistuneet, jonka seurauksena

verkko-opetukseen on tullut paremmat mahdollisuudet. (Niittyinperä & Perttula 2015, 243–244.)

Nykyään viitottua materiaalia löytyy verkosta monipuolisesti. Esimerkiksi Papunetin viittomamateriaalit, Viittomakielinen kirjasto, Lasten viittomasanakirja, Suuviittomat ja Pikku Kakkosen tukiviitottuja loruja. YouTubesta löytyy viitottuja lauluja, opetusvideoita sekä tietoiskuja viittomista. Näiden julkisten videoiden kanssa kannattaa olla tarkkana, sillä kuka tahansa voi lisätä niitä. YouTubea pystyy hyödyntämään viittomien opetuksessa tekemällä videomuotoisia tehtäviä, jotka voi piilottaa linkkien taakse. Myös ilmaista kuvien ja videoiden jakopalvelua Instagramia on käytetty viittomamateriaalien julkaisussa. Diakonia-ammattikorkeakoulusta vuonna 2018 valmistuneet kaksi opinnäytetyötä hyödynsivät tätä palvelua (Haaranen & Rainio 2018; Harmanen & Rasimus 2018).

5 VERKKOKURSSIEN TOTEUTUKSET

Verkkokurssien toteutuksilla tässä opinnäytetyössä tarkoitamme itse rakentamaamme verkko-oppimisalustaa sekä etäyhteydellä tapahtunutta opetusta ja sen suunnittelua. Seuraavissa kappaleissa käsittelemme tarkemmin näitä aiheita sekä opinnäytetyömme tilaajaa.

5.1 DiakOppi opinnäytetyön tilaajana

Opinnäyte- ja projektityömme tilaaja on Diakonia-ammattikorkeakoulun vuonna 2010 perustama yritys DiakOppi. Se tarjoaa tulkkauspalveluja viittomakielisille ja puhevammaisille asiakkaille Lounais-Suomen alueella sekä kommunikaatio-ohjausta erilaisille yrityksille ja yksityisille tilaajille. DiakOppi toimii tulkkiohjaajien työelämän oppimisympäristönä, joten opiskelijoilla on mahdollisuus hyödyntää toteuttamaamme verkkokurssia harjoittelumahdollisuutena. (Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työelämäpalvelut. Tulkkaus-palvelut.) Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää pilottikokeiluna viittomakommunikaation verkkokurssi perheille, ja samalla DiakOppi saisi siitä myyntituotteen.

5.2 Projektiopinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa

Diakonia-ammattikorkeakoulun tulkin koulutusohjelmaan sisältyvät Projektiopinnot 1 ja 2 -kurssit, ja ne edelsivät opinnäytetyön tekoamme. Yhteensä kurssit ovat seitsemän opintopisteen laajuiset eli sisältävät 189 tuntia työskentelyä opiskelijaa kohden. Projektiopinnot 1 aloitetaan kolmannen vuoden keväällä. Kurssin aluksi valitaan projektin työryhmä, jonka kanssa päätetään projektille työelämälähtöinen aihe. Tämän jälkeen ollaan yhteydessä projektin tilaajaan, jonka kanssa sovitaan työlle tavoite ja aikataulu. Tilaajan toiveet otetaan huomioon sisältöön liittyen. Seuraavaksi aletaan työstää projektisuunnitelmaa, johon pitää eriyttää projektin tavoitteet ja aikataulu. Suunnitelmassa pitää kertoa mitä tullaan tekemään missäkin vaiheessa. Projektiopinnot 2 alkaa neljännen vuoden syksyllä ja kurssilla

työstetään projektia tavoitteiden ja aikataulun mukaisesti. Projektin päätyttyä kirjoitetaan raportti, jossa käsitellään projektin onnistumista ja mahdollisia ongelmakohtia. Projektiopinnot päättyvät yhteiseen seminaariin, jossa projektiryhmät esittelevät omat työnsä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Opetussuunnitelmat. Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus.)

5.3 Verkkokurssien suunnittelu ja toteutus

Pääsimme opettamaan opinnäytetyötämme varten kahta perhettä. Perhe A:n verkko-opetus alkoi syyskuussa 2018. Opetus toteutettiin Diakonia-ammattikorkeakoulun projektiopintojen alla. Työmäärä olisi ollut kahdestaan toteutettavaksi liian suuri, joten saimme mukaan kaksi muuta neljännen vuosikurssin puhevammaisten tulkkiohjaajaa. Verkkokurssi perhe A:lle suunniteltiin ja toteutettiin alusta asti projektiryhmän kanssa, ja ohjaavana lehtorinamme toimi opinnäytetyömme työelämäohjaaja Hely Korte. Perhe B:n opetus alkoi tammikuussa 2019. Opetusta jatkoivat opinnäytetyön tekijät, ja mukaan liittyi kolmannen ja toisen vuosikurssin opiskelijoita joko opettamaan tai seuraamaan. Ohjaava lehtorimme toisessa opetuksessa oli Karoliina Joutsia.

Viittomat kommunikaation tukena olivat molemmille perheille vieraita, joten tiesimme lähtevämme perusasioista liikkeelle. Muutaman opetuskerran jälkeen selvisi tarkemmin, mikä perheelle on oleellista ja tärkeää kommunikaation näkökulmasta. Toisessa perheessä oli käytetty esinekommunikaatiota, ja se oli todettu toimivaksi. Kannustimme heitä jatkamaan esineiden käyttöä ja ottamaan viittomat niiden rinnalle.

Diakonia-ammattikorkeakoulun puhevammaisten tulkin koulutuksen syventäviin opintoihin sisältyvät pedagogiset opinnot, jotka ovat laajuudeltaan 28 opintopistettä. Opinnot alkavat kolmannen vuoden syksyllä ja niistä on hyötyä kommunikaatio-ohjaajan työssä. Syventävien opintojen pohjalta pystyimme tekemään omat kurssisuunnitelmamme molemmille perheille. Kurssisuunnitelmaan (Liite 1) tulee kirjata kurssin tavoitteet, alustavat perheen arkeen liittyvät aihealueet sekä

aikataulu. Kurssisuunnitelma helpottaa kurssin hahmottamista ja työstämistä. Suunnitelmasta kannattaa kuitenkin tehdä sen verran joustava, että sitä pystyy opetuksen aikana muuttamaan. Suunnitelmassa ei kannata olla liian tiukasti kiinni, sillä se on vain suuntaa antava. Perhe A:n kurssisuunnitelmaa pystyimme alustavasti käyttämään myös perhe B:n opetuksessa, kunnes selvisi tarkemmin heidän tarpeensa viittomakommunikaatiolle.

Kommunikaatio-ohjausta myönnetään perheille yleensä 20 tuntia. Syksyn 2018 opetus oli pilottikokeilu, jonka takia perhe A:lle suunniteltiin alustavasti viisi 1,5 tunnin opetuskertaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että perhe on kotona ja opettajat koululla Moodleroomsin Collaborate-etäyhteyden päässä. Tarpeen mukaan ja perheen toiveet huomioiden olimme varautuneet lisäämään opetuskertoja. Siihen ei kuitenkaan ilmennyt tarvetta. Perhe B:lle myönnettiin heti 20 opetustuntia, joten suunnittelimme heille kymmenen 1,5 tunnin opetuskertaa. Opetusta on aina mahdollista vähentää tai sen voi lopettaa kokonaan, jos huomataan, ettei viittomista ole hyötyä tai perheen tilanne ei salli opetusta juuri sillä hetkellä. Perhe B:tä opinnäytetyöntekijät opettivat kolme ensimmäistä opetuskertaa. Sen jälkeen kolmannen vuosikurssin opiskelijat siirtyivät opettamaan.

Opetimme kaikki opetuskerrat molemmille perheille Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun kampuksella. Koululla on parhaat laitteet ja toimiva verkkoyhteys opetuksen laadun varmistamiseksi. Tarvitsimme hyvän kameran ja mikin, jotta kuva ja puhe olisivat mahdollisimman selkeitä. Mietimme tarkkaan taustaa ja valoja, jottei olisi mitään ylimääräisiä häiriötekijöitä. Taustana meillä oli jokaisella kerralla yksivärinen seinä ja varmistimme, ettei kamerassa ole mahdollista näkyä muita koulumme opiskelijoita. Näin varmistimme myös perheiden yksityisyyden. Molemmat opetukset toteutettiin Moodlerooms-verkko-oppimisympäristössä, jonne kurssillemme osallistuvat perheet saivat tunnukset Diakonia-ammattikorkeakoululta. Päädyimme käyttämään Moodleroomsia, koska se on Diakonia-ammattikorkeakoulun käyttämä oppimisalusta ja näin myös meille tuttu.

Saimme lehtoriltamme ja opinnäytetyöohjaajaltamme Ulla Niittyinperältä opetuksen Moodlerooms-verkko-oppimisympäristön rakentamista varten ennen perhe A:n opetuksen alkua. Pyrimme tekemään Moodlerooms oppimisalustasta

mahdollisimman selkeän ja helpon, jotta perheillä ei menisi aikaa sen opetteluun. Ajattelimme, että kaiken olisi hyvä olla heti esillä, jotta oppijat löytäisivät etsimänsä.

KUVA 1. Moodlerooms oppimisalustan osiot

Collaborate-etäyhteys ja jokaisen opetuskerran sisällöt lisättiin saman osion (Etäopetustila ja opiskelumateriaalit) alle, jotta ne löytyvät helposti. Tämän osion alta löytyi jokaisesta opetuskerrasta oma kansio, joka sisälsi viittomalistan, linkin viittomavideoon sekä tunnilla käytettyjen tehtävien materiaalit. Kaikki hyödylliset linkit laitoimme oppimisalustan lisämateriaalit osion alle ja jaoimme ne vielä teemoittain, jotta osio olisi selkeämpi. Näin linkit olivat helposti kasattu yhteen paikkaan, jolloin perheillä oli helppo päästä niiden sisältöön. Linkit sisälsivät viittoma verkkosanakirjoja, erilaisia tietosivuja ja videoita viittomista sekä lisätekemistä kotitehtävien ohelle.

Lisäsimme Viittomakommunikaatio -osioon pienen tietoiskun viittomista ja kuvakommunikaatiosta sekä kuinka niitä käytetään puheen tukena. Teimme projektiryhmämme kanssa esittelyvideon itsestämme viittomia käyttäen ja lisäsimme sen samaan paikkaan. Videon avulla perheet pääsivät tutustumaan meihin ja näkivät samalla, kuinka viittomia käytetään puheen kanssa. Perhe B:n opetuksessa mukana olleet kolmannen vuosikurssin opiskelijat tekivät itsestään samanlaisen esittelyvideon.

Perheestä saatujen tietojen avulla pystyimme hieman hahmottamaan heidän arkeaan ja mikä heille kommunikoinnin kannalta olisi tärkeää ja tarpeellista. Ennen jokaista opetuskertaa teimme tuntisuunnitelmat (Liite 2), joissa kävi ilmi tarkemmat tavoitteet, aikataulu, viittomat, harjoitteet, opetusmenetelmät ja materiaalit. Perhe A:n opetuksen ensimmäinen tuntisuunnitelma tehtiin projektiryhmän

kanssa yhdessä, mutta loput teimme yksin kukin omaan opetukseen keskittyen. Ennen jokaista opetuskertaa lähetimme suunnitelman hyväksyttäväksi lehtorillemme Hely Korteelle. Hän ehdotti tarpeen mukaan muutoksia ja antoi ideoita. Hänen oli helpompi myös seurata opetusta tuntisuunnitelman pohjalta. Perhe B:n opetuksessa pystyimme käyttämään syksyn tuntisuunnitelmia hyödyksi. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat tekivät omat suunnitelmat opetuksiinsa.

Molempien perheiden kanssa ohjaavat lehtorimme menivät perheiden luo ensimmäisellä kerralla opastamaan Moodleroomsin käytössä. Muilla opetuskerroilla he seurasivat opetusta omilta koneiltaan, jolloin he pystyivät varmistamaan opetuksen laadun ja arvioimaan meitä. Collaborate mahdollisti meille sen, että opetuskerroilla pystyimme jokainen olemaan paikalla verkkoalustalla, vaikka emme olleet opetusvuorossa. Ainoastaan aktiivisella opettajalla oli kamera ja mikki auki, muut toimivat tarkkailijoina ja tarvittaessa avustajina.

Saimme molemmilta perheiltä luvan tallentaa muutaman opetuskerran. Tallenteiden avulla pystyimme havainnoimaan, arvioimaan ja kehittämään opinnäytetyötämme ja opettajuuttamme.

6 VERKKOKURSSIEN JA -OPETUKSIEN ANALYSOINTI

Analyysit koskevat kahden perheen opetusta, joten niitä ei voida yleistää. Suurempia johtopäätöksiä voidaan tehdä, kun verkkokurssi on järjestetty useamman kerran eri perheille. Perhe B:n opetus päästiin aloittamaan tammikuussa 2019, joten opetus jäi kesken opinnäytetyöntekijöiden osalta ennen opinnäytetyön palautusta esitarkastukseen.

Opinnäytetyömme aiheesta oleva tieto on vähäistä, joten päädyimme käyttämään tiedonkeruumenetelmänä havainnointia. Tiedon vähyyden takia ilmiöstä ei voida rajata ennalta määriteltyjä teemoja, jolloin strukturoimattomassa havainnoinnissa pyritään huomioimaan mahdollisimman kattavasti ilmiöön liittyviä asioita. (Kananen 2014, 65–67.) Jokaisella opetuskerralla teimme muistiinpanoja koko opetustilanteeseen liittyen. Tämän lisäksi tallensimme muutaman opetuskerran, jolloin meidän oli analysointivaiheessa helpompi tarkistaa huomioitamme ja palata aiheisiin. Asettamamme tavoitteet ovat olleet havaintojemme taustalla siltä osin, että olemme kiinnittäneet erityistä huomiota Moodlerooms-verkko-opimisalustaan.

Käytimme havainnoinnin lisäksi tiedonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Sitä käytetään, kun henkilöt ovat läpikäyneet saman tilanteen ja vastaukset pohjautuvat heidän subjektiivisiin kokemuksiinsa. Haastattelussa esitetään samat kysymykset kaikille ja niihin vastataan omin sanoin, sillä kysymyksille ei ole asetettu vastausvaihtoehtoja. Teemahaastattelua edeltää haastattelijan perehtyminen aiheeseen ja siitä syntyneiden oletusten pohjalta haastattelijä muotoilee kysymykset. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47.) Haastattelimme molempia perheitä, kun opetusta oli suoritettu 10 tuntia. Haastattelumme kysymykset (Liite 3) pohjautuivat opetuksista tehtyihin havaintoihin ja esitimme molemmille perheille samat kysymykset. Molemmilta perheiltä saimme luovan palautteen keräämiseen ja sen käyttämiseen opinnäytetyössä.

Jokainen perhe on yksilö ja opetus sen mukaista, joten analyysimme tulokset ovat suuntaa antavia ja niissä on tärkeää säilyttää perheiden anonymiteetti. Analysoimme omat havaintomme ja perheiden haastatteluiden tulokset teemoittain. Esiin nousi erityisesti verkko-oppimisympäristöön ja opetusmateriaaliin liittyviä asioita. Saimme ohjaavilta lehtoreiltamme palautetta opetuksesta ja siihen liittyvistä asioista, joita käsittelemme analyysin lomassa. Pyysimme palautetta varmistaksemme opetuksen laadun ja kehittyäksemme itse ammatillisesti.

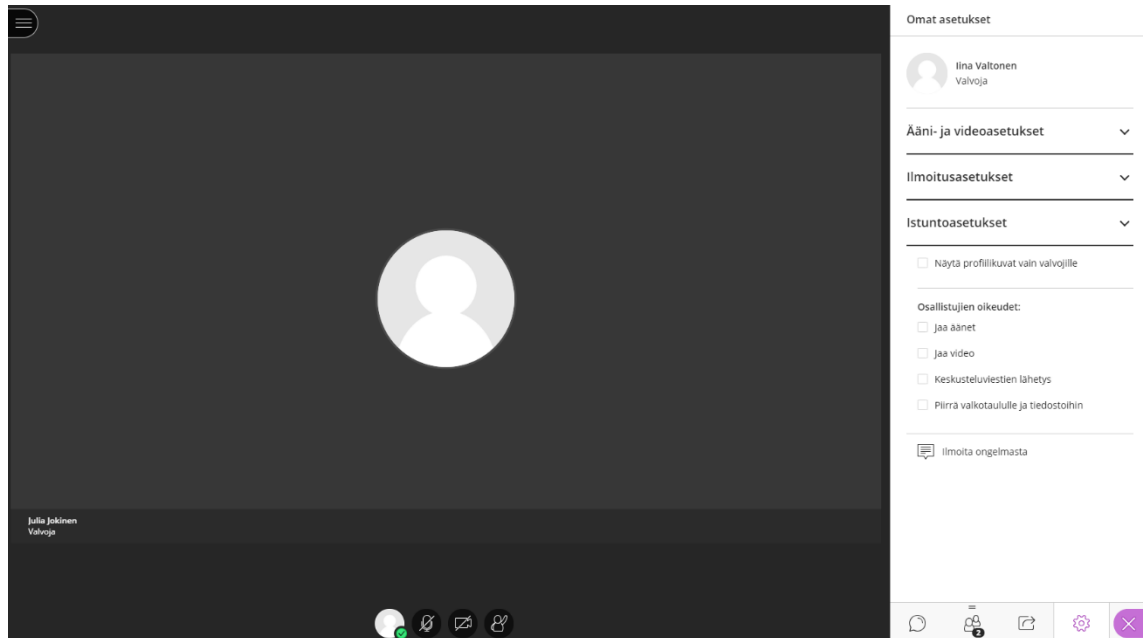
6.1 Moodleroomsin ja Collaboraten käyttö verkkokursseilla

Perhe A:n mielestä Moodlerooms-verkko-oppimisalusta oli helppokäyttöinen ja selkeä, eikä sen käytössä ilmennyt ongelmia. Heidän mielestään Collaborate-etyhteyden kautta on ollut helppo oppia viittomia ja opetustilanteissa pystyi helposti kysymään epäselvyyksiä. Perhe B totesi myös, ettei oppimisalusta ollut vaikea ja sieltä oli helppo löytää asioita. He sanoivat, että ”Jos me löydetään niin kyl varmaan kaikki muutki löytää.” Tällä he viittasivat juuri oppimisalustan selkeyteen. Yleisesti etäopetusta ei koettu hankalaksi kummassakaan perheessä. Perheet ajattelivat etäopetuksen olevan jopa parempi vaihtoehto kontaktiopetukselle, kun lapset ja lemmikit eivät häiriinny ulkopuolisesta henkilöstä. Perhe B sanoi myös, että nyt lapset eivät välttämättä edes tajua tilannetta, kun ollaan tietokoneen ääressä.

Collaborate vaatii toimiakseen Adobe Flash Player -ohjelman. Tämän ohjelman avulla pystytään suoratoistamaan kuvaa ja ääntä reaaliajassa. Collaborate toimii parhaiten Google Chrome verkkoselaimella. Aluksi perhe B oli avannut Moodleroomsin ja Collaboraten Microsoftin Firefox -verkkoselaimella ja linkkien avaamisessa ilmeni ongelmia. Muutaman kerran jälkeen he siirtyivät Google Chromeen ja ongelmat hävisivät. Opettajan on hyvä muistuttaa perheitä tästä jo ennen kurssin alkua.

Ennen opetuksen alkua opettajan täytyy muistaa laittaa Collaboraten omista asetuksista osallistujien oikeudet päälle. Yhdellä opetuskerroista mietimme, miksi perheen mikki eikä kamera toimineet ja selvisi, että nämä oikeudet eivät olleet

päällä. Osallistujien oikeuksiin kuuluvat äänen ja kuvan jakaminen sekä keskusteluosioon kirjoittaminen. Polku tähän on avata Collaborate-paneeli, sieltä istuntoasetukset ja osallistujien oikeudet. Nämä oikeudet pitää laittaa päälle, joka kerta kun avaa Collaboraten.

KUVA 2. Collaboraten asetukset

Collaborate aukeaa uudelle selainikkunalle, kun sen avaa Moodleroomsista. Tämän ansiosta opetuksen aikana on mahdollista selata oppimisalustaa sekä tehdä tehtäviä tai katsella videoita muilta sivustoilta. Omissa opetuksissamme käytimme jonkun verran muita internet-sivustoja, joten tämä toiminto oli hyödyllinen. Collaboratessa opettaja pystyy jakamaan omaa näyttöään, erilaisia tiedostoja ja tyhjää valkotaulua. Oman näytön jakaminen on hyödyllistä esimerkiksi, kun ohjeistetaan Moodleroomsin käytössä. Perheet näkevät omalta näytöltään mitä opettaja tekee. On kuitenkin muistettava, että näytön ja tiedostojen jakaminen hävittää perheen ruudulta opettajan kameran kuvan. Tällöin ei pysty samaan aikaan esimerkiksi jakamaan tiedostoa ja viittomaan. Collaboratesta löytyy chat-kanava, jonne pystyy kirjoittamaan, jos esimerkiksi mikki ei jostain syystä toimi. Omissa opetuksissamme emme tarvinneet chat-kanavaa ollenkaan.

Jokainen opettajista oli kirjautuneena Collaborateen tunnuksillaan, mutta kameraa ja mikkiä ei pidetty auki. Näin ääni ei lähtenyt kiertämään vaan kuului selkeästi ainoastaan vastuuopettajalle ja perheelle. Kun osallistujia on kaksi, he näkevät omilta koneiltaan vastapuolen kuvan isona ja oma kuva on alareunassa pienempänä. Perheiden kannalta tämä on hyvä, sillä mitä isompi kuva, sitä helpommin opettajan viittomat ovat hahmotettavissa näytöltä.

Perhe B:n mielestä viittomien hahmottaminen etäyhteydessä ei ollut hankalaa. Heidän mielestään oli hyvä, kun opettajat näyttivät viittomat monta kertaa eri suunnista ja korjasivat virheellisesti tuotettuja viittomia opetuksen edetessä. Huomasimme, että viittomien kanssa kannattaa olla tarkkana, jotta ne näkyvät kuva-ruudussa kokonaan. On hyvä varmistaa, että kuvan ylä- ja alareunassa on riittävästi tilaa. Opettajan tuleekin muistaa ennen opetuksen alkua säätää kamera oikeaan asentoon ja tuoli oikealle etäisyydelle. Opetuksen aikana voi joutua liikkumaan eri viittomien näkyvyyden parantamiseksi. Esimerkiksi viittomat SUIHKU ja HOUSUT ovat tällaisia.

Liikkuvuuden kannalta langalliset kuulokkeet voivat joissain tilanteissa hankaloittaa viittoman tuottamista, kun johto ei ylety tarpeeksi kauas. Kädet saattoivat osua johtoon viittoessa, joten piti miettiä, mihin johdon asetti. Sama kaikissa suunnilla tehtävissä viittomissa, kun käsi osui kuulokkeiden mikkiin. Olisikin parempi, jos opetuksen pystyisi suorittamaan langattomilla kuulokkeilla tai kokonaan ilman niitä. Perheillä ei ollut opetuksessa kuulokkeita ollenkaan ja äänen laatu oli siitä huolimatta hyvä. Ilman kuulokkeita kuitenkin kaikki taustäännet kuuluvat paremmin ja voivat helposti häiritä opetusta. Tässä tapauksessa pitäisi vain löytää rauhallinen tila, missä taustäännet olisivat mahdollisimman hiljaiset.

Moodlerooms-verkko-oppimisalustaa on mahdollista kopioida, jolloin samaan aikaan pystytään opettamaan useampaa perhettä samalla sisällöllä. Peräkkäisten opetusten kohdalla tulee olla tarkkana perheiden yksityisyyden suojasta. Huomasimme omissa opetuksissamme, että edellisen perheen tili ei poistunut automaattisesti oppimisalustalta, vaikka perheen tunnukset lakkasivat toimimasta. Opettajan tuleekin poistaa tili ennen seuraavan perheen lisäämistä.

Ensimmäinen opetuskerta oli perheiden mielestä kiva, kun lehtori meni heidän luo opastamaan oppimisalustan käytössä. Mietimmeikin kehitysideaksi verkkokurssille, että Moodleroomsille ja Collaboratelle voisi tehdä selkokiehiset ja kuvitetut käyttöohjeet. Ohjeet voitaisiin lähettää perheiden sähköpostiin samaan aikaan, kun he saavat tunnukset verkkoalustalle. Tällöin perhe pystyisi itse opettelemaan verkkoalustan käyttöä, eikä opettajan tarvitsisi mennä perheen luo opastamaan sitä. Kun perhe opettelisi itse alustan käytön, päästäisiin heti aloittamaan opetus eikä aikaa menisi verkkoalustan opetteluun.

6.2 Käytetyt opetus- ja tehtävämateriaalit verkkokursseilla

Ajattelimme, että perheiden voi olla hankalaa hahmottaa viittomia Papunetin viittomakuvista niiden kaksiulotteisuuden ja nuolitusten takia. Suomen viittomakielien verkkosanakirjasta (Suvi) löytyy paljon viittomavideoita, mutta ne ovat viittomakielisiä ja vain yhdestä suunnasta kuvattuna. Emme käyttäneet näitä kumpakaan opetuksissamme, jonka takia päätimme tehdä omat videot, joista perheet löytävät juuri heille opetetut viittomat.

Projektiopinnoissa teimme perhe A:lle jokaisen opetuskerran viittomista listan ja videon YouTubeen. Ensin videolla toinen opiskelija sanoo ääneen vuorossa olevan viittoman, jonka jälkeen toinen opiskelija viitto sen. Jokainen viittoma viitottiin kaksi kertaa, edestä ja hieman sivulta. Videot auttavat oppijaa hahmottamaan viittoman liikkeen, käsimuodon ja sen kolmiulotteisuuden paremmin kuin viittomakuvat. Tekemämme videot toimivat muistin tukena ja niiden avulla on helppo opetella tunnilla käydyt viittomat, jos ei ole päässyt paikalle. (Huuhtanen 2011, 29.) Videot pyrittiin tekemään neutraaleiksi niin, ettei viittojan käsiala näkyisi. Perhe A antoi viittomavideoiden linkit myös päiväkotiin, jotta siellä pystytään kommunikoimaan lapsen kanssa tutuilla viittomilla. Myös perhe B:n opetuksessa käytettiin samoja videoita.

Alla kaksi havaintokuvaa yhdeltä viittomavideolta.

KUVA 3. Viittoma MANDARIINI edestä ja sivulta

Opetuksen aikana perhe A katsoi YouTubeen ladattuja viittomavideoita muutama kerran. Perhe kuitenkin ajatteli, että opetuksen päätyttyä videoihin on helppo palata, koska he saivat linkit niihin itselleen. Perhe A lisäsi vielä, että vaikka jokaisella opettajalla oli oma tyyliensä opettaa, niin viittoman pystyi aina tarkistamaan viittomavideoista ja niistä viittoman pystyi helposti hahmottamaan. Onnistuimme siis tekemään viittomavideoista neutraaleja. Perhe B ei ollut käynyt katsomassa videoita, mutta Papunet-sivustoa he olivat käyttäneet viittomien etsimiseen. Vaikka viittomavideot olisivat parempi tapa hahmottaa viittoma, niin ne eivät välttämättä ole kovin helposti saatavilla. Jos linkkejä ei ole tallentanut mihinkään, niin joutuu aina kirjautumaan ensin Moodleroomsiin ja etsimään linkit sieltä.

Kevään 2019 aikana voimaan astunut uusi laki velvoittaa viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut saavutettavaksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että verkkosivut ja mobiilisovellukset sekä niiden sisällöt tulee olla ymmärrettävissä niin, että kuka tahansa pystyy niitä käyttämään. Lain yhtenä tavoitteena on mahdollistaa kaikkien tasavertainen toiminta digitaalisessa yhteiskunnassa ja siihen liittyvien muutosvaatimusten soveltaminen alkaa syksyllä 2019. (Valtiovarainministeriö. Vastualueet. Julkisen hallinnon ICT. Digitalisaatio. Saavutettavuus.) Jatkossa verkkokurssin video- ja äänitiedostot tulisivatkin tekstittä, jotta ne vastaavat saavutettavuuden tavoitteita. Meidän tekemissä viittomavideoissa ei ollut tekstejä, sillä koimme työn liian suureksi. Jatkossa tekstityksillä pystytään huomioimaan myös kaksikieliset perheet, kun videoihin voidaan lisätä tekstit esimerkiksi ruotsiksi tai englanniksi.

Hyödynsimme opetuksissa ja kotitehtävissä netistä löytyviä viittomamateriaaleja. Käytimme Pikku Kakkosen tukiviitottuja loruja sekä Viittomakielisestä kirjastosta ruuan valmistus -viittomia sekä Lasten viittomasanakirjaa. Molemmissa opetuksissa annoimme yhden opetuskerran jälkeen kotitehtäväksi katsoa muutaman Pikku Kakkosen tukiviitotuista loruista ja poimia niistä uudet viittomat, jotka kävimme vielä tunnilla läpi. Perhe A koki hyväksi, etteivät kotitehtävät olleet aikaa vieviä. Pikku Kakkosen tukiviitotut lorut ovat lyhyitä ja siksi käytimme niitä molemmissa opetuksissa kotitehtävinä. Oli myös muistettava ottaa huomioon perheiden tietotekninen osaaminen, ettei tee kotitehtävistä liian hankalia toteutukseltaan. Yksi tällainen oli esimerkiksi, kun perheiden piti kuvata uudet viittomat, mutta se ei kuitenkaan tekniikan vuoksi onnistunut.

Ennen opetuksia avasimme materiaalit koneelle valmiiksi, jotta ne olisivat helppo avata opetuksen aikana Collaboraten kautta. Näin ei mennyt turhaa aikaa tiedostojen etsimiseen ja jos niissä ilmeni ongelmia, niille oli mahdollista tehdä jotain ennen opetusta. Opetuksessa käytetyt kuvat olivat Papunetistä, Pixabaysta tai itse skannaamiamme erilaisista kirjoista. Halusimme käyttää perheen arkea vastaavia kuvia opetuksissa, jotta heidän olisi helpompi tarttua tehtävien tekemiseen ja he pystyisivät linkittämään viittomat johonkin konkreettiseen. Perhe A koki tunnilla tehtyjen tehtävien auttaneen heitä sisäistämään opittuja viittomia. Yksi projektiryhmäläisistämme hyödynsi YouTubea videoimalla itse opetuksensa tehtävät. Esimerkiksi yhdellä videolla sanottiin lause, josta yksi tai kaksi sanaa viitottiin ilman ääntä. Tämän jälkeen oppijan piti täyttää lauseen tyhjät kohdat sanoilla, jotka oli viitottu videolla.

Teknisen kehityksen edetessä kommunikaatio-ohjaus tulee luultavasti lisääntymään verkko-opetuksena. Koimme käytettävissä olevan opetus- ja tehtävämateriaalin suppeaksi, koska perheiden kanssa ei pysty samalla tavalla leikkimään ja pelaamaan etäyhteyden välityksellä. Tulevaisuudessa tähän tulisikin vastata esimerkiksi tuottamalla tehtäväpankin, josta löytyisi erilaisia verkossa toteutettavia tehtäviä ja pelejä. Tehtäväpankissa voisi olla myös pelkkiä tehtäväpohjia, joita kurssin opettaja pystyisi itse muokkaamaan ja käyttämään opetuksessa. Niiden

avulla olisi helppo opetella uusia viittomia ja kerrata vanhoja sekä osallistaa lapsia. Materiaalin ollessa suppeaa, lasta on vaikea ottaa mukaan opetukseen, jolloin lapsen kanssa kommunikointi jää vähäiselle.

Tehtäväpankissa voisi olla esimerkiksi eritasoisia ja aiheisia muistipelejä. Muistipelissä toinen kuva olisi piirroskuva ja tämän pari joko viittomakuva tai video, jossa viittoma viitotaan ilman ääntä. Aiheiden tulisi olla monipuolisia ja soveltua mahdollisimman monelle perheelle. Tehtäväpankkiin voisi videoida erilaisia tarinoita ja lausetehtäviä. Tyhjistä kohdista aukeisi video, jossa viitotaan kyseinen sana ja oppijan pitäisi täyttää viittomaa vastaava sana tyhjään kohtaan. Viittoman voisi viittoa edestä ja sivulta sekä lisäksi hidastettuna molemmista suunnista. Tehtäväpankissa voisi olla myös tulostettavia materiaaleja perheille esimerkiksi päiväohjelma ja valmiita pelialustoja. Haluamme vielä korostaa, että materiaalien tulisi perustua yksittäisten viittomien käyttöön. Nyt olemassa oleva materiaali on pitkälti viittomakielistä.

6.3 Viittomakommunikaation käyttö

Saimme toiselta ohjaavalta lehtoriltamme palautetta, että luonteva kommunikointi toimii opetuksessa ja on tärkeää saada lapset osallistettua myös verkon välityksellä. Huomasimme, että värikkäät kuvat herättävät lasten mielenkiintoa, joten niitä on hyödyllistä käyttää opetuksessa. Jatkossa on mahdollista postittaa kuvamateriaalia perheeseen, jotta sitä on runsaasti käytössä arjen tilanteissa eikä materiaali ole sidoksissa vain verkkoalustaan. Vanhempia pystyy kannustamaan ottamaan lapset mukaan opetukseen ja pyytää heitä viittomaan lapsille, jolloin lapset saavat heti mallin viittomiselle.

Saimme palautetta myös, että viittomakommunikaation verkko-opetuksessa on oltava tarkkana kommunikatiivisen puolen kanssa. On huolehdittava, että viittomien kanssa päästään heti kommunikoimaan, ettei tule liikaa mekaanista ruudulle viittomista. Yksin ollessa tätä tulee helposti enemmän. Huomasimme tämän ilmiön, sillä opetettavista perheistä toisesta osallistui vain toinen vanhempi ja toisesta perheestä osallistuivat molemmat vanhemmat. Kun opetukseen osallistui

useampi, pystyttiin toteuttamaan monipuolisempia kommunikaatioharjoituksia ja he pystyivät auttamaan toisiaan hankalien viittomien kanssa. Huomasimme, että toiselta mallintaminen oli tärkeä apu harjoittelussa.

Molemmat perheet kokivat uusien viittomien määrän tarpeisiin nähden sopivaksi. Perhe B lisäsi vielä, että joka kerta on oppinut jotain uutta. Pyrimmekin opetuksia suunniteltaessa opettamaan sellaisia viittomia, joita perheet saisivat heti käyttöön ja jotka olisivat juuri heidän tarpeisiinsa sopivia. Tallenteista huomasimme muutamana kerran, että perheiden oli vaikeampi sisäistää viittomat, joita he eivät pystyneet linkittämään mihinkään todelliseen tilanteeseen. Tällaisia olivat esimerkiksi tunteisiin liittyvät viittomat.

Perhe A koki, ettei kommunikaation näkökulmasta hankalat tilanteet välttämättä olleet vielä helpottuneet, koska lapsi vain naureskelee viittomille. Muutaman kerran lapsi on kuitenkin toistanut viittoman perässä ja perheen mielestä erityisesti pitkien lauseiden yhteydessä viittomat helpottavat ymmärtämistä. Verkko-opetus soveltui perheen arkeen parhaiten, sillä olisi ollut huomattavasti vaikeampi järjestää aikaa sille, että kommunikaatio-ohjaaja tulee kotiin. Perhe ajatteli, että tällöin lapset hakisivat huomiota ja opetus olisi katkonaista. He lisäsivät kuitenkin, että leikin ohessa olisi varmasti helppo oppia viittomia.

Perhe B on tajunnut opetuksen aikana, että ilmeillä on iso merkitys kommunikaatiossa ja kaikkien lasten kanssa on hyvä käyttää viittomia. He ajattelivat, että se tukee kielihäiriöisen lapsen viittomien oppimista. Perhe sanoi lapsen keskittymisen parantuneen viittomien käytön myötä, kun häneen saa viittomien visuaalisuuden avulla paremman kontaktin. Muutamat ongelmatilanteet perheen arjessa ovat jo parin opetuskerran jälkeen helpottuneet, kun kontaktin avulla lapsen on ollut helpompaa sisäistää puhetta.

6.4 Opettajan toiminta verkkokursseilla

Opettajan on hyvä tiedostaa oppimiselle asetetut tavoitteet ja niiden pohjalta perustella valitsemansa tehtävät ja materiaalit. Kaikki pohjautuu kommunikaation

tukemiseen ja siihen, että viittomat saadaan perheessä käyttöön. Tuntisuunnitelmien tekeminen alkoi tavoitteiden asettamisesta jokaiselle opetus kerralle ja ne pohjautuivat kurssisuunnitelman tavoitteisiin. Kun opetus eteni suunniteltua nopeampaa, ylimääräisistä tehtävistä olisi ollut hyötyä. Nyt ylimääräinen aika käytettiin opittujen viittomien kertaamiseen. Emme kokeneet tätä huonoksi, mutta kommunikaation tukemisen näkökulmasta tehtäviä olisi tarvinnut olla vielä enemmän, jolloin mekaaninen ruudulle viittominen vähenee. Muutaman kerran edettiin myös hitaammin, jolloin ei ehditty tehdä kaikkea suunniteltua. Tällöin seuraavalle kerralle oli valmiina muutama tehtävä.

Saimme lehtoreiltamme palautetta, että jokaisen opetuskerran teemana on hyvä olla jokin ilmiö, esimerkiksi iltatoimet, jolloin viittomia saadaan eri sanaluokista. Oppija pystyy linkittämään opittavat asiat todelliseen tilanteeseen, ja ne jäävät paremmin mieleen. Näin perhe saa heti käyttöönsä kaikkien sanaluokkien viittomia, mikä edistää kommunikointia. Meillä oli aluksi hieman vaikeuksia tämän kanssa, kun emme tieneet perheistä vielä mitään. Opetuksen edetessä pystyimme lisäämään heidän arkeensa liittyviä teemoja. Saimme palautetta myös, että opettajan on hyvä käyttää viittomia puheen tukena, jolloin oppijat saavat mallin viittomien käytöstä. Opetuksen tahti pysyy myös rauhallisena, kun viittomat hidastavat puheen rytmiä. Rohkaisimme perheitä muutaman kerran käyttämään puhetta samaan aikaan viittomien kanssa, sillä huomasimme sen unohtuvan helposti, kun keskityttiin vain viittomien tuottamiseen.

Huomasimme opettaessa, että itsensä sanallistaminen ja asioiden perusteleminen ovat tärkeitä asioita. Tämä ilmeni tehtävänannoissa ja ohjeistuksissa oppimisalustaan liittyen. Ohjeiden selkeys on ensiluokaisen tärkeää, sillä oppimisalusta saattaa olla perheelle vieras, ja on huomioitava heidän tietotekninen osaamisensa. Koimme, että jatkuva itsensä sanallistaminen luo opettajan ja perheen välille luottamusta, kun perhe tietää mitä opettaja tekee. Molemmat perheet kokivatkin opettajien ohjeet selkeiksi ja sanallistamisen kattavaksi. Myös viittomien sanallistaminen on tärkeää etäyhteydellä opettaessa, koska kameran kuva on kaksiulotteinen. Jos jokin viittoma on hankala muistaa tai tuottaa, niin opettaja voi antaa sille muistisäännön. Näitä ei kannata antaa liikaa, sillä ne vie-

vät helposti huomion pois kommunikaatiosta. Huomasimme tämän ilmiön toisessa opetuksessa ja rohkaisimme perhettä mieluummin viittomaan, vaikka viittomaa ei täydellisesti muistaisikaan. Erityisesti perhe A koki opettajien antamat muistisäännöt hyödyllisiksi ja he kehittivät omiakin kurssin aikana.

7 POHDINTA

Opinnäytetyössämme opetimme viittomakommunikaatiota kahdelle testiperheelle Moodlerooms-verkko-oppimisalustalla. Työmme sisälsi paljon suunnitellua ja opetusmateriaalien valmistamista. Saimmekin idean toteuttaa itse verkkokurssin ja opetuksen Projektioipintojen alla, jotta opinnäytetyön kirjoittamiselle ja opetuksen analysoinnille jäisi mahdollisimman paljon aikaa. Alustavasti meillä piti olla vain yksi perhe opetuksessa, mutta heti ensimmäisen opetuksen jälkeen meille ilmaantui toinenkin kiinnostunut perhe. Tämä oli mielestämme hyvä, koska näin saimme lisää materiaalia havaintojemme tueksi. Pohdimme vielä onnistumisiamme ja kohtaamiamme haasteita sekä miten olemme itse kehittyneet opinnäytetyötä tehdessämme.

Olemme saaneet onnistumisen kokemuksia, kun perheissä on otettu viittomia käyttöön ja on huomattu, että kommunikaation näkökulmasta haastavat tilanteet helpottuvat. Tämä todistaa myös sen, että viittomakommunikaatiota pystyy oppimaan etäyhteyden avulla. Meille henkilökohtaisesti suuri onnistuminen oli, kun saimme toisen perheen mukaan opetukseen. Aikataulullisesti se onnistui hyvin; ehdimme opettaa heille saman verran kuin ensimmäisellekin perheelle. Opetus jäi meidän osaltamme kesken, mutta jatkui kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden opettamana. Kurssin kehittämistä ajatellen oli hyvä saada myös toisenkin perheen palaute ja kokemukset mukaan tähän opinnäytetyöhön.

Saimme tehdä kaiken työn itse opetukseen ja oppimisalustaan liittyen eikä meistä kumpikaan ole aikaisemmin tehnyt perheopetuksia, joten olemme oppineet paljon uutta prosessin edetessä. Koko prosessi suunnittelusta toteutukseen hyödynsi meitä opinnäytetyön kirjoittamisessa. Pystyimme perustelemaan asioita paremmin ja tiesimme koko ajan missä mennään. Tämä voi muodostua myös haasteeksi, sillä omalle työlle sokeutuu helposti ja omien havaintojen luotettavuus voi kärsiä. Sen takia haastattelimme vielä perheitä ja pyysimme ohjaavien lehtoreiden palautetta omien havaintojemme tueksi.

Suurimmat haasteet opinnäytetyöhön liittyivät aikataulussa pysymiseen ja omaan motivaatioon kirjoittaa. Totesimmekin, että aikataulusta kannattaa tehdä joustava, jotta yllätyksille on varaa. Tauot kirjoittamisestakin osoittautuivat hyviksi, koska työ sai rauhassa hautua ja kirjoittaminen sujui taas tauon jälkeen. Lisäksi haasteita on tuonut erottelu projektiopintojen ja opinnäytetyön välillä, sillä meille ne ovat olleet samaa kokonaisuutta. Saimme molempien perheiden opetukseen mukaan muitakin opiskelijoita, joten erottelu on hyvä tehdä jo opintojenkin kannalta; kuka on tehnyt mitäkin ja missä vaiheessa.

Haasteita loi perheiden tietotekninen osaaminen ja laitteiden puutteellisuus. Myös materiaalien tiedostomuodot aiheuttivat hankaluuksia, kun perheiden tietokoneet eivät tukeneet niitä. Joskus kesken opetuksen Collaborate-etäyhteys päätkäisi huonon nettiyhteyden takia ja teki kuvasta rakeisen, jolloin oli haastavaa hahmottaa perheen viittomista. Oletus kurssille osallistumiseen on, että perheeltä löytyy hyvät laitteet ja toimiva nettiyhteys. Tällöin ajatus siitä, että tämän kurssin myötä mahdollistettaisiin kaikille viittomien opetus ei kuitenkaan toteudu. Tämä kriteeri sulkee ulkopuolelle perheet, joilta ei vaadittavia asioita löydy ja perheet joutuvat epätasa-arvoiseen asemaan. Mikäli kurssista tulee suosittu, voidaan alkaa pohtia, olisiko mahdollista saada perheelle laitteet lainaan opetuksen ajaksi.

Jatkotutkimuksena voisi seurata kahta perhettä niin, että toinen perhe on saanut opetuksen kokonaan kotona ja toinen perhe etäyhteyden kautta. Tutkimuksessa voisi verrata oppimisen tuloksia: onko saavutettu sama tulos molemmissa opetuksissa. Verkko-opetusta voisi kokeilla aluksi muutaman kerran, kun mietitään, sopivatko viittomat perheelle vai ei. Tarpeen mukaan opetusta voidaan jatkaa joko etäopetuksena tai siirtyä kontaktiopetukseen. On hyvä muistaa, että verkko-opetus ei välttämättä sovi kaikille ja osa perheistä sekä kommunikaatio-ohjaajista haluaa edelleen kontaktiopetusta. Tarkoituksena onkin saada tarjottua erilaisia vaihtoehtoja.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat pystyvät hyödyntämään verkkokurssia harjoitteluissaan, mikäli DiakOpille ilmaantuu lisää kiinnostuneita perheitä. Mielestämme opiskelijoiden tulisi olla käynyt ensimmäiset pedagogiset opinnot ennen verkkokurssilla opettamista. Näin opetus sopisi kolmannen vuoden keväälle

tai neljännen vuoden syksylle. Tällaisen harjoittelumahdollisuuden myötä pääsee viemään opittua teoriaa käytäntöön ja on valmiimpi kohtaamaan tulevan työelämän.

Lisäksi verkko-opetuksesta hyödytään niin taloudellisesti kuin ekologisestikin. Kommunikaatio-ohjaaja säästää matkakuluissa eikä hänen tarvitse ajella pitkiä matkoja perheiden luo. Tällöin opetuksia voitaisiin tarjota myös enemmän esimerkiksi viikonloppuisin, kun ei vaadita fyysistä läsnäoloa. Myös perheet, jotka asuvat kauempana syrjäseuduilla eivät jäisi opetuksen piirin ulkopuolelle vaan tämän avulla kaikilla perheillä olisi mahdollisuus saada viittomien opetusta. Esimerkiksi perhe, joka asuu Oulussa, voi osallistua Turussa asuvan kommunikaatio-ohjaajan vetämälle verkkokurssille.

Mielestämme verkkokurssista tuli hyvä aloituspaketti, jonka avulla perheet pääsevät tutustumaan viittomakommunikaatioon. Teimme kurssin niin, että se sisältää perusviittomia arkeen liittyvistä aihepiireistä. Pitää kuitenkin muistaa, että opetus tulee yksilöidä jokaiselle perheelle juuri heidän näköisekseen.

LÄHTEET

- Aivoliitto. Kielellinen erityisvaikeus. Saatavilla 4.5.2018 https://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erityisvaikeus/kielellinen_erityisvaikeus
- Blackboard. K-12. Products. Synchronous Collaborative Learning. Saatavilla 17.3.2019 <https://www.blackboard.com/online-collaborative-learning/blackboard-collaborate-features.html>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opiskelu. Koulutukset. Tulkki (AMK), viittomakielten ja puhevammaisten tulkkaus. Saatavilla 28.1.2019 <https://www.diak.fi/hakeminen/koulutukset/amk/tulkki-viittomakieli-tulkkaus/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Opetussuunnitelmat. Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus. Saatavilla 9.3.2019 <https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2018/08/Diak OPS 2018 Tulkki viittomakieli ja tulkkaus.pdf>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työelämäpalvelut. Tulkkauspalvelut. Saatavilla 4.5.2018 <https://www.diak.fi/tyoelamapalvelut/tulkkauspalvelut/>
- Haaranen, T. & Rainio, S. (2018). *Kohtaamisia Muumimaailmassa - Tukiviittomien opetusvideoita Muumimaailmaan liittyvästä sanastosta* (Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, viittomakielen ja tulkkaus koulutus). Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805026129>
- Harmanen, J. & Rasimus, K. (2018). *Viitogram: Viittomien opetusta Instagramissa* (Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, viittomakielen ja tulkkaus koulutus). Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805026122>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2004). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opiskelijaksi. Tulkki. Saatavilla 10.3.2019 <https://www.humak.fi/opiskelijaksi/tulkki/tulkki-amk-viittomakieli/>
- Huhtanen, K. (2011). *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

- Kalliala, E. (2002) *Verkko-opettamisen käsikirja*. Helsinki: Finn Lectura.
- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kommunikointipalvelut Kuuluville Oy. Kommunikaatio-opetus ja -ohjaus. Saatavilla 8.3.2019 <https://www.kuuluville.fi/kommunikaatio-opetus-ja-ohjaus>
- Korte, H. & Saarijärvi-Kivelä, T. (23.4.2019). Blogi: Suomalainen viittomakieli – yksi monista korkeakoulujen kielistä. *KiVAKO!* Saatavilla <https://www.kivako.fi/2019/04/23/blogi-suomalainen-viittomakieli-yksi-monista-korkeakoulujen-kielista/>
- Kuuloavain. Kieli ja kommunikaatio. Kielen ja puheen kehitys. Saatavilla 4.5.2018 <https://www.kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/>
- Launonen, K. (2007). *Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin*. 13.p. Helsinki: Kehitysvammaliitto
- Launonen, K & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (2009). *Kommunikoinnin häiriöt: syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Moodle. Features. Saatavilla 17.3.2019 <https://moodle.com/features/>
- Mäcklin, A. (2012). *Pedagoginen näkökulma verkko-oppimisympäristön suunnittelussa* (Ammatillisen opettajakoulutuksen kehittämishanke, Tampereen ammattikorkeakoulu) Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201204154451>
- Nurmi, M., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila I. (2018). *Ihmisen psykologinen kehitys*. 6.p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niittyinperä, U. & Perttula, H. (2015). DIAKpedalla asiakaslähtöisyyttä, reflekttiivisyyttä ja digitaalisuutta. Tulkkikoulutuksen verkko-opintojen arviointia. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105235/Diak_Opetus_1_9789524932578.pdf?sequence=1
- Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. Kirjoittaminen ja piirtäminen. Saatavilla 15.3.2109 <http://papunet.net/tietoa/kirjoittaminen-ja-piirtaminen>

- Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. Tukiviittomat. Saatavilla 7.5.2018 <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>
- Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. Tukiviittomat. Viittomien oppimisen vaiheet. Saatavilla 9.3.2019 <http://papunet.net/tietoa/viittomien-oppimisen-vaiheet>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018. Vammaispalvelujen käsikirja. Tuki ja palvelut. Sopeutumisvalmennus. Kommunikaatio-opetus ja -ohjaus. Saatavilla 10.3.2019 <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/sopeutumisvalmennus/kommunikaatio-opetus-ja-ohjaus#kommunikaatiokeinot>
- Tetzchner, S. & Martinsen, H. (1999) *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Valtiovarainministeriö. Vastuualueet. Julkisen hallinnon ICT. Digitalisaatio. Saavutettavuus. Saatavilla 28.4.2019 <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>
- Varonen, M. & Hohenthal, T. (2017) eAMK verkkototeutusten laatukriteerit. Saatavilla <https://www.eamk.fi/fi/campusonline/laatukriteerit/>

LIITE 1. Kurssisuunnitelma

VIITTOMAKOMMUNIKAATION VERKKOKURSSI PERHEILLE

Kurssin tavoitteet: Perhe tiedostaa viittomien hyödyn kommunikaation tukena.

He osaavat tärkeimpiä viittomia heidän arkeensa liittyen ja käyttävät niitä kommunikoinnin tukena.

Perhe tietää myös mistä voi hakea lisää viittomia ja tietoa viittomilla kommunikoinnista.

ISTUNTO	AIHE	OPETUSMENETELMÄ	MATERIAALI
1.	Iltatoimet. Kerrotaan mitä kurssi sisältää, tutustutaan verkkoalustaan ja käydään teoriaa viittomista.	Opetellaan iltatoimiin liittyviä viittomia perheen tekemästä kellotaulusta. Lauseharjoitus.	Viittomavideo ja valmiit lauseet
2.	Perhe ja arki	Viittomien opetus sanalistasta. Harjoituksina kuvasta kertominen. Papunettiin tutustuminen.	Kuvat, viittomavideo ja Papunet
3.	Kertaus ja värit	Viittomien kertaus kuvista. Uusien viittomien opettelu lorun avulla. Lorujen hyödyntäminen viittomien opetuksessa.	Kuvat ja tiedostot
4.	Värit ja vaatteet	Lorun kertaus. Vaate viittomien opettelu kuvista.	Kuvat ja tiedostot
5.	Kertaus + päiväohjelma ja sairaus	Uusien viittomien opettelu. Ymmärtämis- ja tuottamisharjoituksia.	Videot ja Viittomakielinen kirjasto, teemapeli.
6.	Kertaus + lääkäriässä ja tunteet	Uusien viittomien opettelu laulun avulla.	Kuvat ja tiedostot
7.	Kertaus + ruokailu	Uusien viittomien opettelu kuvista.	Kuvat ja tiedostot
8.	Ympäristö	Videotehtävä (lauseiden täyttö).	Video, kuvat ja tiedostot
9.	Eläimet ja askartelua lapsen kanssa.	Askartelussa kommunikointi ja tuottamisharjoituksia.	Kodista löytyvät tavarat, kuvat ja tiedostot
10.	Kaiken kokoava kertaus ja palaute opetuksesta.	Paljon erilaisia ja monipuolisia harjoituksia.	Kuvat, tiedostot ja pelit.

LIITE 2. Tuntisuunnitelma

VIITTOMAKOMMUNIKAATION VERKKOKURSSI PERHEILLE

2. istunto

Tunnin tavoite: Tunnin jälkeen perhe tietää perheeseen liittyviä viittomia sekä osaavat kertoa niiden avulla perheestään. He tietävät, mikä on Papunet ja kuinka sitä voidaan hyödyntää arjessa.

Perhe ymmärtää, kuinka viittomia käytetään kommunikoidessa ja pääsevät sitä käytännössä kokeilemaan tunnin aikana.

AIKA	AIHE	MITEN OPETAN	MITEN OPITAAN	MATERIAALIT
5min	Kuulumiset. Onko ensimmäisen kerran viittomia ollut jo käytössä? Kerron tämän kerran aiheista ja tunnin kulusta. Muista kysyä, sopiiko opetuksen nauhoittaminen.			
10min	Kotiläksy/kertaus	Käydään viime kerran kotiläksy yhdessä läpi. Viime kerran kertausta ja samalla opetan kotiläksyssä olleet uudet viittomat. PÄIVÄKOTI, LEIKKIÄ YHDESSÄ, KATSOA, PIKKU KAKKONEN	Opitaan uudet viittomat käymällä kotiläksy läpi ja mallintamalla opettajan tekemät viittomat. Samalla kerrataan vanhoja.	Kotiläksy, tiedosto
15min	PERHE viittomia. Tietävätkö he yhtään perheeseen liittyviä viittomia?	Yksitellen ja pyydän toistamaan perässä. ÄITI, ISÄ, TYTTÖ, POIKA, SISKO, VELI, VAUVA, MUMMO, PAPPA JA SERKKU	Mallintamalla.	Viittomalista
10min	Minun perheeni	Kerron omasta perheestäni. Perhe saa mallia, jonka jälkeen he kertovat omasta perheestään.	Ymmärtämis- ja tuottamistehtävä.	
10min	Mitä kaikkea kuvassa näkyy?	Näytän kuvaa hetken aikaa ja perhe saa tutkia sitä, jonka jälkeen he kertovat viittojen mitä kuvassa näkyi. Käydään kuva yhdessä läpi.	Tuottamalla viittomia ja käyttämällä niitä lausetasolla.	Kuva
5min	Kommunikaatioharjoitus lauseilla.	Sanon lauseen ääneen ja pyydän toistamaan sen opittuja viittomia käyttäen. Korosta ilmeiden tärkeyttä.	Opitaan käyttämään viittomia lauseissa ja puheen tukena.	Tiedosto
10min	Papunettiin tutustuminen	Esittelen Papunetin sivuja perheelle.	Kuuntelemalla ja katselemalla.	Papunet
15min	Papunetin kuvatyökalu	Näytän mallia, kuinka Papunetin kuvatyökalu toimii. Ohjeistan perheen tekemään kuvatyökalulla päiväohjelman. Lopuksi käydään päiväohjelman viittomat yhdessä läpi.	Opitaan käyttämään Papunetin kuvatyökalua.	Papunetin kuvatyökalu
10min	Kokoava lopetus ja läksy.	Käydään kaikki viittomat läpi, joita ollaan tänään opittu. Kerron kotiläksyn ja mitä seuraavalla kerralla tullaan tekemään.		

LIITE 3. Kysymykset perheille

1. Oliko Moodlerooms-verkko-oppimisalusta helppokäyttöinen?
2. Löytyivätkö kansiot, videot ja viittomat helposti?
3. Katsoitteko YouTubeen lataamiamme viittomavideoita kurssin aikana?
4. Opetettiinkö uusia viittomia sopiva määrä?
5. Oliko viittomia helppo oppia Collaborate-etäyhteyden kautta?
6. Ovatko tunnilla tehdyt tehtävät tukeneet uusien viittomien oppimista?
7. Onko meidän antamista muistisäännöistä ollut hyötyä?
8. Miltä kotitehtävät ovat tuntuneet? Ovatko ne olleet helposti lähestyttäviä?
9. Oletteko oppinut uusien viittomien lisäksi jotain muuta?
10. Ovatko jotkin kommunikaation näkökulmasta hankalat tilanteet helpottuneet viittomien käyttöönoton myötä?
11. Oliko opetusta mielestänne riittävästi? Olisiko sitä pitänyt olla vähemmän tai enemmän? (Perhe A)